

Дубасенюк О.А.,
доктор педагогічних наук, професор
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

АНАЛІЗ МОТИВАЦІЙНИХ ЧИННИКІВ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ ВЧИТЕЛЯ

У статті представлено результати дослідження провідних мотиваційних чинників професійного становлення вчителя: 1) мотиви вибору педагогічної професії; 2) мотиви привабливості праці педагога-вихователя; 3) мотиви продовження педагогічної діяльності у загальноосвітній та професійній школі. Доведено, що визначені чинники відповідають етапам професійного становлення вчителя як фахівця і вихователя: початковий етап, пов'язаний з мотивами обрання педагогічної професії, здобуванням педагогічної освіти; основний етап, пов'язаний з етапом самостійної педагогічної діяльності, набуттям певного досвіду роботи; етап зрілості, пов'язаний з оволодінням професійної майстерності і процесом саморозвитку, самовдосконалення.

В статье представлено результаты исследования ведущих мотивационных факторов профессионального становления учителя: 1) мотивы выбора педагогической профессии; 2) мотивы привлекательности труда педагога-воспитателя; 3) мотивы продолжения педагогической деятельности в общеобразовательной и профессиональной школе. Подтверждено, что определенные факторы соответствуют этапам профессионального становления учителя как специалиста и воспитателя: начальный этап связан с мотивами выбора педагогической профессии, получением педагогического образования; основной этап связан с этапом самостоятельной педагогической деятельности, приобретением определенного опыта работы; этап зрелости связан с овладением профессионального мастерства и процессом саморазвития, самоусовершенствования.

The results of the research of leading motivational factors of teachers' professional becoming are presented in the article: 1) the motives of the choice of a pedagogical profession; 2) the motives of attractiveness of teacher-educator's labour; 3) the motives of continuation of pedagogical activity in general and professional school. It is confirmed, that certain factors correspond to the stages of professional becoming of the teacher as specialist and educator: initial stage corresponds to the reasons of the choice of pedagogical profession,

receiving the pedagogical education; the basic stage corresponds to the stage of independent pedagogical activity, gaining certain experience; the stage of maturity corresponds to acquisition of the professional mastership and the process of self-development, self-perfections.

Зростаючі вимоги до рівня кваліфікації і соціальної відповідальності вчителів викликають необхідність удосконалювати систему педагогічної освіти, яка є основним джерелом поповнення педагогічних кадрів. Разом з тим, виникає потреба у вивченні особливостей мотиваційної сфери педагога та чинників підвищення її ефективності з позицій потреб сучасної науки і педагогічної практики.

Проаналізуємо стисло сутність поняття "мотив" і пов'язане з ним поняття виховна спрямованість", а далі – спільне і відмінне в рівні сформованості різних сторін мотиваційної сфери вчителів школи та викладачів ПТУ, враховуючи і різний рівень продуктивності їх виховної діяльності. Було зроблено припущення: рівень продуктивності залежить від мотивів вибору професії вчителя і міри сформованості виховної спрямованості.

Мотивація діяльності педагога-вихователя досить складне утворення, яке вміщує різні види спонукань: власне мотиви, потреби, інтереси, прагнення, цілі, установки, ідеали. Поняття "мотив" у науковій літературі означає спонукання до діяльності, пов'язане із задоволенням потреби суб'єкту; сукупність зовнішніх і внутрішніх умов, що стимулюють розвиток активності суб'єкту та її спрямованість [3; 4; 5].

Розвиток мотиваційної сфери педагога є без перебільшення однієї із центральних проблем педагогіки вищої школи, справою суспільної значущості. Її актуальність зумовлена оновленням змісту, вдосконаленням програмно-методичного забезпечення педагогічної освіти, необхідністю формування у майбутніх учителів прийомів самостійного здобуття знань та професійних інтересів. Соціальне замовлення української держави полягає в тому, щоб підвищити рівень підготовки нової генерації педагогів й удосконалити систему післядипломної підготовки працюючих учителів.

Формування мотиваційної сфери передбачає виховання у майбутніх та працюючих учителів професійних ідеалів, ціннісних орієнтацій, педагогічної спрямованості. Мотиваційна сфера професійного становлення складається з багатьох показників, які постійно змінюються і взаємодіють один з одним. Мотиви професійного становлення вчителя – це різнобічність його педагогічної діяльності.

Мета дослідження полягала в тому, щоб виявити домінуючі мотиваційні чинники професійного становлення вчителя та характер їх залежності від рівня продуктивності або професійної майстерності педагога-вихователя. У процесі дослідження застосовано наступні методи: спостереження, бесіда, анкетування, метод виявлення

прихованої позиції опитуваних щодо своєї професії, адекватні етапам професійного зростання педагогів-вихователів. Порівняльний аналіз було здійснено за допомогою статистичних методів, зокрема, методики О.В. Смирнова [6].

За результатами дослідження виявилось три групи мотиваційних чинників: 1) мотиви вибору педагогічної професії; 2) мотиви привабливості праці педагога-вихователя; 3) мотиви продовження педагогічної діяльності у загальноосвітній та професійній школі. Визначені чинники відповідають етапам професійного становлення вчителя як фахівця і вихователя: *початковий етап*, пов'язаний з мотивами обрання педагогічної професії, здобуванням педагогічної освіти; *основний етап*, пов'язаний з етапом самостійної педагогічної діяльності, набуттям певного досвіду роботи; *етап зрілості*, пов'язаний з оволодінням професійної майстерності і процесом саморозвитку, самовдосконалення [1; 3].

Проаналізуємо відповідно до мети дослідження спонукальні чинники, що вплинули на вибір професії вчителя. Виділено такі основні мотиви: загальносоціальні; професійні; мотиви особистісного зростання; мотиви соціальної ідентифікації; мотиви реалізації власних можливостей; утилітарні мотиви. Крім того було враховано результати попереднього дослідження щодо мотивів вибору педагогічної професії [2].

На основі порівняльного аналізу результатів оцінювання рівня значущості мотивів вибору педагогічної професії вчителями загальноосвітньої школи виявлено певні тенденції. Домінуючими чинниками для продуктивно працюючих учителів виступають професійні мотиви, зокрема, інтерес до учительської професії (відповідно до визначених раніше трьох угруповань педагогів за рівнем продуктивності: (0,92; 0,82; 0,8), її привабливість (0,87; 0,82; 0,77), принадність роботи з улюбленим предметом (0,85; 0,77; 0,74), мотиви особистісного зростання – відповідність роботи характеру, здібностям учителя; (0,84; 0,73; 0,76); загальносоціальні мотиви (0,78; 0,67; 0,61). Проте "малопродуктивні" вчителі проявляють завищені домагання щодо оцінки своїх наявних можливостей та їх відповідності педагогічній професії.

На думку вчителів, значну роль у їх життєвому самовизначенні відіграли рекомендації вчителів школи. Улюблені наставники стали справжніми взірцями для наслідування (0,65; 0,58; 0,51). Сімейні педагогічні династії, родинні традиції, поради друзів мали вирішальне значення для частини опитуваних, які обрали професію вчителя, особливо для представників II групи.

Розподіл оцінок значущості провідних чинників, що одержано на матеріалі досліджень особливостей педагогічної діяльності викладачів професійно-технічної школи має інший характер. "Малопродуктивні"

педагоги до найвагоміших відносять такі спонукальні чинники як відповідність роботи їх особистим якостям (0,77), інтерес до педагогічної діяльності (0,73), привабливість роботи з улюбленим предметом (0,7), принадність професії вчителя (0,67). Проте спостереження за діяльністю даної категорії вчителів свідчить, що вибір педагогічної професії – здійснювався частіше неусвідомлено і мав випадковий характер. У міру підвищення рівня професійної майстерності викладачів ПТУ на перший план висувуються чинники, що становлять головну сутність учительської професії – це привабливість професії педагога (0,91; 0,74) і роботи з улюбленим предметом (0,84; 0,72); інтерес до педагогічної діяльності (0,83; 0,8). Стосовно оцінки показника, який характеризує відповідність професійних якостей особистісним, простежується вже відзначена тенденція: зі зниженням рівня продуктивності виховної діяльності оцінка його значущості (ранг) навпаки збільшується і переміщується за рангом із 7-го на 9 та 10 місце. Тобто рівень домагань також підвищується у міру зменшення рівня продуктивності.

Бажання виховувати юнацтво, допомагати у їх життєвому самовизначенні викладачі відносять до провідних соціальних мотивів (0,75; 0,66). Достатньою мірою вплинули на визначення професії педагога рекомендації вчителів, школи (0,64; 0,59). Відзначено і певна роль матеріальних чинників у цьому процесі. За збігом обставин обрала професію вчителя невелика частина викладачів (0,25; 0,24).

Виділимо загальні тенденції. Вчителі загальноосвітньої і професійно-технічної школи в ситуації професійного вибору керувалися чинниками, що складають сутність учительської професії і прагнуть поєднати професійні та соціально значущі чинники: це потреба у педагогічній діяльності, бажання виховувати та навчати юнацтво; усвідомлення своїх природних можливостей. При цьому спостерігається зворотна тенденція залежності міри домагання і оцінки своїх природних властивостей "малопродуктивними" педагогами від рівня продуктивності виховної діяльності. Для всіх груп педагогів, особливо для шкільних учителів, рекомендації освітнього закладу, наставників, вихователів, власний приклад їх професійної діяльності і моральний взірець шанованих шкільних педагогів відіграли значну роль у їх життєвому самовизначенні. Супутні чинники (матеріальні міркування, збіг обставин) мали незначний вплив на вибір професії.

Застосування статистичного критерію, на основі використання t-розподілу Ст'юдента свідчить про те, що не існує залежності між рівнем продуктивності виховної діяльності і мотивами вибору професії вчителя. Даний висновок співпадає із висновками інших дослідників.

Різні оцінки значущості професійних мотивів пояснюються тим, що викладачів профтехучилищ більшою мірою приваблює професія педагога спочатку з точки зору навчальної, а потім вже виховної роботи

з учнями. Вчителі ж акцентують увагу на потребі у спілкуванні з вихованцями і можливості сприяти їх духовному становленню та розвитку природних задатків. Оцінка значущості провідних чинників учителями загальноосвітньої школи перевищує аналогічну оцінку викладачів ПТУ. Зворотна тенденція спостерігається в оцінці супутніх чинників.

Дані відмінності, на нашу думку, можна пояснити тим, що більшість майбутніх педагогів обирали заклади педагогічної освіти з метою подальшої орієнтації на роботу з різними категоріями учнів загальноосвітньої школи. Тому більшість педагогів, випускників вищих педагогічних закладів мала недостатнє уявлення щодо специфіки роботи з учнівською молоддю профтехучилищ. Така орієнтація більше виражена у педагогів, що отримали інженерно-педагогічну освіту.

Процес самостійного входження у педагогічну професію характеризується багатьма показниками, один з найважливіший з них – задоволеність педагогічною діяльністю і, виховною, зокрема. Міра задоволеності педагогічною працею водночас відображає характер професійно-педагогічної спрямованості, що ґрунтується на усвідомленні правильності вибору професії, відповідності своїх здібностей вимогам професії, результативності своєї праці. Використовуючи методику виміру індексу загальної задоволеності працею як показника емоційного ставлення до неї і індексу групи, як задоволеності різними аспектами праці що створена і експериментально перевірена В.О. Ядовим [7], вдалося пояснити причини загальної задоволеності педагогічною і виховною діяльністю. Її методика була адаптована до цілей нашого дослідження.

Результати вимірів індексів загальної задоволеності професією і процесом виховної діяльності в цілому високий (таблиця 1). Індекс зростає у міру підвищення рівня продуктивності у навчально-виховній роботі, тобто у міру оволодіння педагогічною і виховною майстерністю. Проте індекс задоволеності педагогічною професією в цілому вище індексу задоволеності виховною діяльністю. Останнє пояснюється тим, що оволодіння педагогічною майстерністю у сфері виховання потребує подолання значно більшої кількості труднощів і вимагає відповідно більшої напруги. Крім того, виховна діяльність потребує і більшої психолого-педагогічної підготовки, більшої чутливості, досконалості розвинених моральних якостей.

Однак індекс задоволеності не дає уявлення про причини того чи іншого ставлення до професії вчителя або до виховної роботи [3]. Виявити ці причини можна шляхом подальшого аналізу мотиваційної сфери педагога.

Мотиви привабливості діяльності педагога-вихователя

Відзначимо, що показники даного блоку мотивів формуються у процесі самостійної діяльності педагогів загальноосвітньої і

професійної школи. На основі спостережень за діяльністю вчителів, бесід, опитування виділено підгрупи мотивів даного мотиваційного блоку. Серед них, поряд вже з відзначе ними раніше мотивами, (загальносоціальними, професійного й особистісного зростання), виявлено ще й мотиви професійно-педагогічної підготовленості вчителя, педагогічної цілеспрямованості на всебічний розвиток учня, методичної компетентності, самоосвіти, самовдосконалення.

Таблиця 1

Загальний індекс задоволеності педагогічною професією і виховною роботою залежно від рівня продуктивності виховної діяльності

Угрупування педагогів	ІНДЕКС ЗАДОВОЛЕНOSTІ					
	педагогічною професією			виховною роботою		
	Рівні продуктивності виховної діяльності					
	III	II	I	III	II	I
1. Учителі школи	0,95	0,73	0,53	0,7	0,57	0,32
2. Викладачі ПТУ	0.91	0.7	0.51	0.71	0.58	0.25

Педагоги низького рівня продуктивності виховної діяльності мають загальне уявлення щодо призначення вчительської професії. Так, викладачі ПТУ на перший план висувують мотиви, що пов'язані із можливостями розвитку особистісної сфери учня, на другий – мотиви власної самоосвіти, самовдосконалення. Проте ці спонукальні чинники залишаються на рівні декларування, оскільки всебічний підхід до формування особистості молодшої людини цими педагогами не здійснюється.

Учителі школи насамперед звертають увагу на важливість самоосвітньої діяльності, а потім відзначають мотиви привабливості, які сприяють всебічному розвитку особистості учня. Дана тенденція простежується й у міру підвищення рівня продуктивності виховної діяльності педагогів, що підтверджується зростанням відповідних оцінок шкали. Такий підхід найбільше виражений у мотивах, пов'язаних із здатністю вчителів розвивати рівень моральної вихованості учнів (результати оцінювання коливаються у таких межах: (0,46; 0,49 – 0,73; 0,71); інтелектуальної (0,43; 0,47 – 0,71; 0,76); загальнотрудової (0,32; 0,38 – 0,68; 0,63); фізичної (0,38; 0,43 – 0,65; 0,68); політехнічної (0,35; 0,37; – 0,57; 0,65); загально-політичної (0,35; 0,37 – 0,57; 0,65) підготовки учнів. Водночас спостерігаємо певне перевищення оцінки значущості наведених мотивів викладачами профтехучилищ порівняно з відповідними оцінками вчителів школи.

Імовірні причини даної тенденції: значна частина учнівської молоді професійно-технічних училищ внаслідок різних обставин не має необхідної загальноосвітньої і загальнокультурної підготовки, тому

потребують подальшого розвитку і моральні якості особистості вихованця. Педагоги прагнуть допомогти юнакам у їх соціальному й загальнокультурному розвитку. Спільність прагнень учителів і викладачів підтверджується статистичними критеріями, за допомогою яких не виявлено розходження в оцінці визначених ознак залежно від рівня продуктивності виховної діяльності між III та II та II і I групами педагогів. Відмінності були помічені між III і I групами вчителів як на матеріалі досліджень загальноосвітньої, так і професійно-технічної школи (за винятком першої ознаки, що оцінювалася вчителями школи – це мотив, який пов'язаний із можливістю працювати у взаємодії із базовим підприємством).

Позитивне ставлення до вчительської професії потребує неперервної самоосвітньої діяльності, зокрема в сфері фахових, методичних (0,51; 0,42 – 0,73; 0,64); психолого-педагогічних (0,46; 0,4 – 0,69; 0,62) знань. Певним чином влаштовують учителів і викладачів навчальні програми, за якими вони працюють (0,46; 0,4 – 0,7; 0,64). Проте навчальні підручники задовольняють їх менше (0,4; 0,31 – 0,62; 0,61). Рівень методичної взаємодопомоги з боку колег та можливість працювати у взаємодії з базовим підприємством не задовольняють всі групи педагогів, хоча оцінки зазначених показників викладачами ПТУ мають більше значення ніж аналогічні показники вчителів школи. Останнє можна пояснити тим, що викладачі профтехучилищ намагаються працювати у постійному контакті з виробництвом, проте рівень цієї взаємодії не завжди їх задовольняє.

Отже, узагальнюємо:

У міру підвищення рівня продуктивності виховної діяльності зростає привабливість істотних мотивів педагогічної професії (творення творчої, морально-вихованої, працелюбної, фізично розвиненої особистості).

Учителі загальноосвітньої школи і викладачі ПТУ достатньо усвідомлюють свої професійні обов'язки, які потребують постійного вдосконалення фахових, психолого-педагогічних, загальнокультурних знань. Відносно менші оцінки викладачів ПТУ зазначених показників свідчать про те, що не всі з них отримали відповідну педагогічну і методичну підготовку. Дійсно, певна частина викладачів ПТУ не має вищої педагогічної освіти, що вимагає підвищення рівня професійних знань у цій сфері. На часі – неперервна педагогічна освіта кожного викладача, що зумовлено процесами глобалізації, переходом від індустріальних технологій до науково-інформаційного виробництва. Новий етап модернізації вищої та середньої освіти, її осучаснення і оновлення відповідно до перспективних цілей та потреб вимагає підготовки педагога, який володіє системою знань, умінь, навичок, світоглядних та громадянських якостей, що спроможний продуктивно працювати й постійно вдосконалювати свої знання в ринкових умовах.

Викладачі професійної школи у виховній діяльності поряд з розвитком моральних та інтелектуальних якостей учнів надають належне значення сфері загальнотрудової та політехнічної підготовленості учнів, оскільки викладання загальноосвітніх предметів завжди пов'язується із фаховими дисциплінами і завданнями майбутньої професії.

Актуальною для всіх груп педагогів залишається проблема підвищення рівня методичного співробітництва, взаємодопомоги, взаємообміну досвідом у навчально-виховному процесі загальноосвітньої та професійної школи. Не задовольняє педагогів наявна навчально-матеріальна база, дидактичне забезпечення освітньо-виховного процесу. Потребує подальшої розробки система блоків змістових модулів навчальних дисциплін, що забезпечують підготовку професійно підготовлених робітників, створення методика розв'язання навчально-виробничих завдань як засобу реалізації змісту професійного навчання. Все це свідчить про достатні потенційні резерви, які слід уміло використовувати в умовах розбудови національної системи освіти і виховання. З огляду на перспективи розвитку економіки і соціальної сфери, зростаючої потреби у підготовці кваліфікованих робітників з нових напрямів професії, зміни їхньої ролі та функції, необхідно розвивати зв'язки між школами і закладами професійної освіти.

Мотиви продовження педагогічної діяльності

Запропонована шкала спонукальних чинників до продовження педагогічної діяльності вміщує кілька груп відповідних мотивів: професійні мотиви (творення особистості, можливість застосувати знання у практиці виховання та навчання, зокрема, надавати необхідну допомогу батькам у вихованні їх дітей); соціальні мотиви (можливість своєю працею слугувати вищим цілям людства, впливати на науково-технічний прогрес у країні); ціннісні мотиви (можливість працювати у культурному, розвивальному професійному середовищі і за умови високопрофесійного керівництва).

Порівняльний аналіз результатів оцінювання педагогами значущості досліджуваних мотивів залежно від рівня продуктивності виховної діяльності дає можливість зробити наступні висновки. Учителі школи надають перевагу мотивам особистісного зростання і самореалізації своїх природних якостей, збагаченню знань у творчій співпраці з вихованцями (0,6; 0,72; 0,83 – відповідні рангові місця – 8, 7, 8) і в роботі з батьками (0,59; 0,71; 0,82 – 7, 6, 6), можливостям поєднувати теоретичні знання з практикою (0,53; 0,74; 0,82 – 5,8,7), врахуванні умов творчого професійного спілкування (0,53; 0,71; 0,78 – 4, 5, 5).

Соціальні мотиви достатньою мірою усвідомлюються педагогами (0,51; 0,69; 0,77), проте можливість своєю працею певним чином впливати на науково-технічний прогрес визнається лише частиною вчителів (0,39; 0,56; 0,61).

Ті ж тенденції, хоча з трохи меншими кількісними значеннями простежуються і в оцінках викладачів профтехучилищ. Так, серед стимулюючих професійних мотивів більшість викладачів виділяє мотиви творення особистості, враховуючи творчу природу педагогічної діяльності (0,52; 0,64; 0,78 – відповідні рангові місця – 7, 7, 8), потім можливості реалізувати теоретичні знання на практиці (0,51; 0,66; 0,74 – 5, 8, 3) і спроможності надавати батькам професійну допомогу у вихованні дітей (0,47; 0,58; 0,76 – 3, 2, 5). Як бачимо, питома вага й оцінка значущості, хоча і зростає у міру підвищення рівня продуктивності виховної діяльності, ставлення до даних чинників неоднозначне, наприклад, "високопродуктивні" педагоги вважають, що у професійній школі недостатні умови для поєднання теоретичних знань з практичними (цей показник займає третє рангове місце), проте для "середньопродуктивних" педагогів – даний показник займає найвище рангове місце (8) і має найбільше кількісне значення серед представників II групи. Разом з тим усюди простежується залежність оцінки значущості досліджуваних чинників від рівня продуктивності виховної діяльності.

Ціннісні мотиви теж відіграють значну роль у подальшій педагогічній діяльності викладачів ПТУ. Вони майже однотайно надають перевагу спонукальним мотивам змістового професійного спілкування (0,52; 0,64; 0,77 – 6) і меншою мірою оцінюють наявний рівень професійного культурного середовища (0,5; 0,62; 0,77 – 4, 4, 7). Можливо остання оцінка пов'язана з особливостями контингенту учнівської молоді і недостатньою загальнокультурною і педагогічною підготовкою викладацького колективу.

Оцінка значущості вчителями і викладачами праці за умов високопрофесійного керівництва (кількісне значення коливається від 0,44 до 0,66, переважне рангове місце – 2) свідчить про бажання педагогів отримувати більш вагому підтримку у своїй діяльності з боку адміністрації. Загальне усвідомлення громадської відповідальності професії вчителя-вихователя по різному оцінюється викладачами залежно від рівня продуктивності виховної роботи (0,36; 0,55; 0,75). Незначні оцінки з боку викладачів ПТУ отримав показник, який характеризує можливість педагогів своєю працею впливати на науково-технічний прогрес (0,36; 0,55; 0,58). Останнє, скоріше за все пов'язане із застарілою навчально-матеріальною базою і необхідністю суттєвого покращення технічної забезпеченості навчальних закладів, впровадження комп'ютеризації та використання сучасних інформаційних технологій.

Спостереження за діяльністю педагогів загальноосвітньої і професійно-технічної школи та бесіди з ними дозволяють виділити і такий чинник як збіг обставин, що спонукає вчителів продовжувати педагогічну діяльність. Спостерігаємо і зворотну тенденцію: вплив

висококваліфікованих педагогічних працівників до інших сфер діяльності: із-за низької і часто несвоєчасної заробітної плати у торгівлю, підприємництво, економіку та ін. Зрозуміло, що дана тенденція негативно позначається на стані виховання й освіти в Україні.

Узагальнення результатів

1. У процесі дослідження доведена залежність мотивів подальшої педагогічної діяльності від рівня продуктивності виховної діяльності, але за статистичними критеріями дана тенденція найбільш виразно проявляється між "високо" і "малопродуктивними" педагогами.

2. Важливо відзначити, що переважна частина педагогів не тільки усвідомлює творчий характер учительської професії, але й вважає цей показник основним спонукальним чинником своєї подальшої праці у сфері навчання і виховання. Саме пошуковий характер діяльності дозволяє педагогам реалізувати як власний природний потенціал, так і природні задатки своїх вихованців. Проте розуміння творчої спрямованості професії "високопродуктивними" педагогами на відміну від "малопродуктивних" полягає в тому, що перші орієнтуються на кінцевий результат (формування особистості учня й оволодіння ним способами самореалізації своїх задатків), другі – на проміжні результати (проведення уроку, практичного заняття тощо).

3. Значна частина педагогів попри всі соціально-економічні негаразди продовжує керуватися моральними ціннісними орієнтаціями. Для них непересічними залишаються духовні цінності, важливість творчого, взаємозбагаченого професійного спілкування, що підтримує їх у нелегкому процесі "творення" людини. Викладачам ПТУ важче працювати, оскільки особливості контингенту учнів потребують більших психолого-педагогічних знань, значних зусиль й напруги. Педагоги вважають, що рівень професійної компетентності та особистісні якості керівників навчальними закладами безперечно впливає на стан виховної роботи з учнями і на задоволеність в цілому педагогічною діяльністю.

4. Соціальні мотиви продовжують залишатися дороговказом у роботі педагогів, проте реальні суперечності між високим соціальним статусом, який повинна займати педагогічна професія у цивілізованому, демократичному суспільстві і реальним станом учительства, відбивається на їх праці, виховній діяльності, самопочутті.

Таким чином, дослідження різних аспектів мотиваційної сфери особистості педагогів загальноосвітніх та професійно-технічних закладів свідчить, що сукупність спонукальних чинників вибору, привабливості і продовження педагогічної праці визначають спрямованість особистості вихователя на її діяльність. Виявлено: домінуючі мотиваційні чинники високопродуктивної виховної діяльності зумовлені ціннісними професійними орієнтаціями, які пов'язані з творчими, природними можливостями вихователя плекати,

розвивати і навчати учнівську молодь. Саме кропіткий процес вирощування індивідуальності викликає справжню задоволеність і творчу насагу педагогів-майстрів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дубасенюк О.А. Теорія і практика професійної виховної діяльності педагога: монографія. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, 2005. – 217 с.
2. Дубасенюк О.А., Гніда Г.П. Мотиви вибору педагогічної професії //Педагогіка: респ.наук.-метод. зб. – К.: Рад. школа, 1984. – Вип. 23. – С. 3-9.
3. Кузьмина Н.В. Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения. – К.: Высш. шк., 1990. – 119 с.
4. Кузьмина Н.В., Реан А.А. Профессионализм педагогической деятельности: Метод. пособие. – Санкт-Петербург – Рыбинск, 1993. – 54 с.
5. Леонтьев А.Н. Проблемы развития психики. 3-е изд. – М.: Изд-во МГУ, 1972. – 584 с.
6. Смирнов А.В., Смирнова Р.А. Статистическая обработка анкет, содержащие балльные школы //Резервы интенсификации учебно-воспитательного процесса педвуза: межвуз. сб. науч. тр. – Кострома, 1990. – С. 117-121
7. Ядов В.А. Социологическое исследование. Методология и методы. – М.: Наука, 1987. – 239 с.